

Hacı Atıf (Taşpınar) Efendi (1858-1926)

Taşkarî-zade Arif Efendi ile Ayşe Hanım'ın oğlu

olan Hacı Atıf Efendi, 1858 yılında Ankara'da doğmuştur. İlköğrenimini Yeşilâhi Sıbyan Mektebinde ve orta öğrenimini ise Ankara Rüştiyesinde tamamlamıştır. Medresede öğrenim görerek Arapça Müderrislik İcazeti (diploması) alan Hacı Atıf Efendi, bir süre Medresede müderrislik yapmıştır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Tanzimat Dönemine kadar geçen sürede her türlü hukuki sorunlar Şer'iyeye Mahkemelerinde çözülmüştür. Hacı Atıf Efendi, bir süre Ankara Şer'iyeye Mahkemesinde hâkimlik ve 1893 yılında İstinaf Mahkemesi (Bölge İdari Mahkemesi) üyeliği görevinde bulunmuştur. 23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte Kasım ve Aralık aylarında yapılan mebus seçimlerinde Ankara'dan İl Genel Meclis üyeliğine seçilmiş ve yaklaşık 10 yıl bu görevi üstlenmiştir.

İttihat ve Terakki Fırkası'nın iktidarı ele geçirmek amacıyla 23 Ocak 1913 tarihinde gerçekleştirdiği Babiali Baskını başarılı olmuş ve Sadrazam Kamil Paşa zorla istifa ettirilmiştir. Bu baskın sonrası 1914'te tek parti düzeninde 5. Dönem Meclis-i Mebûsan seçimleri yapılmış ve İttihat ve Terakki Fırkası 87 mebusun tamamını kazanmıştır. Osmanlı Meclis-i Mebûsanı, 1914-1918 yılları arasında görev yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi, 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması ve İttihatçıların ülkeyi terk etmeleri üzerine Meclis çalışamaz hale gelmiştir. Bu bağlamda 5. Osmanlı Mebûsan Meclisi, VI. Mehmet Vahdettin'in 21 Aralık 1918 tarihli "*Meclis-i Mebûsan'ın Feshini Mübeyyin İrade-i Seniyye*" adıyla yayımlanan [Padişah buyruğu](#) ile feshedilmiştir.

Mütareke döneminde memleketin her köşesinde olduğu gibi Ankara'da da bir belirsizlik ve karamsarlık hâkimdir. Özellikle 1918 yılının Aralık ayında şehre iki bölük İngiliz askerinin gelmesi, şehirde yaşayan azınlıkların işgalcilerle işbirliği yapmaları ve taşkınlıkları Ankaralıların moralini bozmuştur. 14 Nisan 1919'da Ankara'da kurulan Divan-ı Harpte, Hacı Bayram Veli şeyhlerinden Şemseddin Efendi'nin yargılanması ve Hacı Atıf Efendi'nin sorguya alınması direnişin fitilini ateşlemiştir. Ankaralı gençler, efeler ve aydınlar Mayıs ayı içerisinde "*Azm-i Millî*" adında bir cemiyet kurmuş ve örgütlenmeye başlamıştır. Cemiyet, yaşanan haksız işgallere karşı tepkisini mitingler yaparak ve protesto telgrafları çekerek göstermiştir. Bu esnada Milli Mücadele'nin karşısında yer alan ve İstanbul Hükümeti'ne yakınlığı ile tanınan Vali Muhittin Paşa'nın olumsuz tavrı şehrin ileri gelenlerini rahatsız etmiştir. Valiyi İstanbul'a şikâyet etmek üzere Hacı Atıf Efendi'nin başkanlığında toplanan Ankaralılar, telgrafhaneye giderek Padişah Vahdettin ile görüşme taleplerini bildirmiştir. Ancak Sadrazam Damat Ferit Paşa, heyetin Padişahla görüşmesine izin vermemiştir. Bu olumsuz

gelişme, Hacı Atıf Efendi ve Sadrazam arasında bir gerginliğin yaşanmasına neden olmuştur. Ankaralılar, Anadolu'da başlayan Millî Mücadeleyi maddi-manevi olarak en üst düzeyde desteklemiş ve Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın yanında yer almıştır.

Millî Mücadele'nin örgütlenme aşaması 20-22 Ekim 1919 tarihleri arasında gerçekleşen Amasya Görüşmeleri ile tamamlanmıştır. Bu görüşme sonrası Ali Rıza Paşa Hükümeti, Meclis'in bir an önce açılabilmesi için gerekli seçim hazırlıklarını hızlandırmıştır. 6. Dönem Osmanlı Mebûsan Meclisi için Ekim-Aralık 1919'da 15 vilayet ve 51 livada seçimler yapılmıştır. Bu seçimde Ankara Mebusu olarak Meclis'e girmeyi başaran Hacı Atıf Efendi, 12 Ocak-18 Mart 1920 tarihleri arasında görev yapmış ve temsil ettiği ilin sorunlarını Meclis'te dile getirmeyi başarmıştır. Meclis'te Taşpınarlı Hacı Atıf Efendi olarak anılmaktadır.

16 Mart 1920'de İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından resmen işgali sonrası Osmanlı Mebûsan Meclisi, son toplantısını 18 Mart 1920'de yapmış, işgal güçlerinin baskısı ve yürürlükte olan Anayasaya aykırı olarak 11 Nisan 1920'de Padişah buyruğu ile kapatılmıştır.

Mebus Hacı Atıf Efendi, Meclisin kapatılmasından sonra Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın talimatına uyarak pek çok mebus arkadaşıyla birlikte Ankara'ya dönmüştür. Bu mebusların büyük bölümü 23 Nisan 1920'de açılan Büyük Millet Meclisi'nde görevlerine devam etmişlerdir. Kendisi de 2 Haziran 1920'de Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'na Ankara Milletvekili olarak takdim edilmiş ve BMM I. Dönem Ankara Mebusluğunu 28 Mart 1923 tarihine kadar sürdürmüştür. Hacı Atıf Efendi, bu süre zarfında Şer'iyye ve Evkâf Encümen Reisliği yapmış ve Meclis kürsüsünden Van Mebusluğuna seçilen İsmail Hakkı Bey'in mazbatasının reddi, 1920 senesi Evkâf bütçesi ile Maarif Vekâleti bütçesi, Cuma tatili ve Harp Kazançları Vergisi'nin tahsiline yönelik 5 konuşma gerçekleştirmiş, 1 soru ve 1 kanun önerisi vermiştir.

Hacı Atıf Efendi, 29 Mart 1923'te Mehmet Rifat (Börekçi) Efendi'nin yerine Ankara Müftülüğü görevine getirilmiştir. Bu görevi icra ederken 28 Eylül 1926'da Ankara'da vefat etmiştir. Evli ve beş çocuk babası olan Hacı Atıf Efendi'nin ailesi, 21 Haziran 1934'te kabul edilen Soyadı Kanunu çerçevesinde "*Taşpınar*" soyadını almıştır. Resmî hâl tercümesinde çok iyi derecede Arapça bildiği bilgisi mevcuttur.

Necdet AYSAL

KAYNAKÇA

"Hacı Atıf (Taşpınar) Efendi", **TBMM Albümü 1920-2010**, 1. Cilt, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010, s. 11.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, III. Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1994, s. 78.

"Mazbata Sureti", **Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi**, SM-17-1-1.

ÖZÜÇETİN, Yaşar, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Döneminde Maarifçiler", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XIV, S 42, Ankara 1998, s. 871-887.

TBMM Zabıt Ceridesi, Birinci Dönem, Birinci Yasama Yılı, C 8, 146. İçtima, 7 Şubat 1921, Pazartesi, s. 108.

TBMM Zabıt Ceridesi, Birinci Dönem, Birinci Yasama Yılı, C 8, 148. İçtima, 10 Şubat 1921, Perşembe, s. 166, 171, 186.

TBMM Zabıt Ceridesi, Birinci Dönem, Birinci Yasama Yılı, C 8, 156. İçtima, 24 Şubat 1921, Perşembe, s. 394.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara Müftülüğü; <https://ankara.diyamet.gov.tr/> (Erişim tarihi: 27.07.2024)

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/haci-atif-taspinar-efendi-1858-1926/?pdf=7345> adresinden erişilmiştir